

CONFLICTES DE SOBIRANIA A EUROPA: BASES PER A UNA SOLUCIÓ

1. Un projecte col·laboratiu, en línia i internacional

Fa més d'un any, sota els auspicis de l'Eusko Ikaskuntza i l'Institut d'Estudis Catalans, va començar aquest projecte, que fins ara ha comptat amb la participació de més de mig centenar d'acadèmics de l'Estat i també d'acadèmics internacionals.

Al llarg d'aquests mesos, s'ha dut a terme un procés de treball col·laboratiu iniciat amb l'enviament d'uns qüestionaris llargs per a conèixer els punts de vista d'aquests destacats especialistes en matèries que abasten des de la teoria política fins al dret internacional, passant per la resolució de conflictes, drets de les minories, dret constitucional, dret comunitari o relacions internacionals.

A partir de les respostes proporcionades, es va començar a redactar un document inicial. L'equip redactor estava format per una dotzena de persones que ha experimentat un procés de contrast i retroacció amb el conjunt de participants fins a arribar al document que es presentarà el proper 13 de novembre a l'Azkuna Zentroa de Bilbao.

El dia abans, el 12 de novembre, tindrà lloc una jornada virtual de debats en què participaran com a ponents alguns d'aquests col·laboradors internacionals. La jornada, que estava previst celebrar inicialment de manera presencial, s'ha hagut d'adaptar a la nova situació generada per la pandèmia i s'ha reconvertit la seva dinàmica per a aprofitar al màxim les potencialitats del nou context. Durant tot el dia, es projectaran vídeos pregravats de format curt (uns 20 minuts) amb els comentaris d'aquests ponents, seguits de debats en *streaming* amb tots ells, en què les persones que s'han inscrit a les jornades —ara des de qualsevol racó del món— podran participar-hi fent preguntes. Els debats s'estructuraran en tres blocs, seguint l'estructura del document (vegeu l'apartat 3 d'aquest document).

Les jornades s'inauguraran el dimecres 11 a la tarda amb la presentació institucional, una conferència inaugural a càrrec del professor Michael Keating (director del Centre on Constitutional Change) i una taula rodona amb diverses organitzacions europees, moderades pel Centre Maurits Coppieters, amb seu a Brussel·les. Aquesta fundació forma part de l'ampli partenariat d'associacions, fundacions i institucions que han donat el seu suport per a fer possible aquest projecte.

2. Idees: la força del projecte

Aquest projecte pretén obrir una porta en una direcció molt poc transitada. Es basa en algunes idees força que trenquen els tòpics o malentesos habituals —fins i tot falsedats— que solen relacionar-se amb els conflictes territorials de sobirania. Les idees força que sustenten aquest projecte i el document que es presenta en les jornades de Bilbao són les següents:

1. NO PER MIRAR CAP A UN ALTRE COSTAT ELS CONFLICTES DESAPAREIXEN. ACTUALMENT, AL MÓN I A EUROPA EXISTEIXEN CONFLICTES QUE PODEN DEFINIR-SE COM A «CONFLICTES TERRITORIALS DE SOBIRANIA».

Els conflictes territorials de sobirania es produeixen quan no hi ha vies acceptades pels estats i les comunitats polítiques subestats per a negociar un nou estatus polític de les comunitats, cosa que abasta des d'un nou encaix o més autogovern fins a la possibilitat d'exercir la seva voluntat de decidir sobre la possibilitat de constituir-se en nous estats independents.

2. AQUESTS CONFLICTES NO SÓN RESIDUS DEL PASSAT, SINÓ QUE PODEN ENCARNAR VALORS ABSOLUTAMENT CONTEMPORANIS.

Sovint s'interpreten en clau de demandes del segle XIX, com residus d'un nacionalisme del passat, però aquesta és una interpretació interessada, ja que amaga que, en una època de sobirania compartides, de reconeixement de drets col·lectius i d'identitats fluides, les estructures vigents de descentralització política i les fronteres dels estats no tenen per què ser immutables, poden ser revisades, posades al dia, de manera que s'adaptin a les demandes de les comunitats polítiques territorialitzades. En definitiva, són expressions de demandes democràtiques actuals.

3. SE SOL DIR QUE SÓN ASSUMPTES INTERNS DELS ESTATS, PERÒ EN LA MESURA EN QUÈ AFECTEN DRETS INDIVIDUALS I COL·LECTIUS S'HAN DE TRACTAR DES DE LA CONVICCIÓ QUE LA PROTECCIÓ D'AQUESTS ÉS UN ASSUMPTA QUE SUPERA LES FRONTERES ESTATALS I QUE CONCERNEIX TOTA LA COMUNITAT INTERNACIONAL.

De la mateixa manera que avui és impensable considerar la conculcació de drets humans com un «assumpte estrictament intern», les disputes territorials de sobirania solen afectar drets individuals i col·lectius fonamentals i, igualment, una mirada externa al mateix estat en pot impulsar la canalització per vies democràtiques i facilitar, d'aquesta manera, que es resolguin.

4. AIXÍ MATEIX, S'HAN DE RESOLDRE DES D'UNA INTERPRETACIÓ CONTEMPORÀNIA DEL PRINCIPI DEMOCRÀTIC, L'ESTAT DE DRET, I AMB UN RESPECTE TOTAL DELS DRETS HUMANS.

Hi ha un consens ampli —encara que sovint és difícil de materialitzar— sobre la idea que aquestes disputes i d'altres s'han de resoldre mitjançant solucions democràtiques que tinguin en compte totes les parts del conflicte i un respecte escrupolós dels drets humans i de l'estat de dret. L'ús de la violència queda fora de qualsevol via legítima de solució.

5. LES SOLUCIONS, AIXÒ NO OBSTANT, NO SÓN FÀCILS.

Aquestes solucions no són fàcils. En primer lloc, per les dinàmiques internes dels mateixos estats que han de confrontar-se amb demandes i lògiques democràtiques que qüestionen la seva integritat territorial. D'altra banda, en l'àmbit internacional, els interessos d'estat dificulten una aproximació oberta a les demandes de totes les parts, especialment quan es tracta de posicionar-se sobre casos concrets i no sobre principis generals i estàndards internacionals.

6. PODEN FACILITAR-LES UN CODI DE BONES PRÀCTIQUES COM ELS QUE JA EXISTEIXEN SOBRE ALTRES QÜESTIONS.

És possible elaborar un codi de bones pràctiques per a la resolució d'aquests conflictes, com ja n'existeixen sobre altres temàtiques. Tenint en compte una sèrie d'exemples (casos i jurisprudències generades), així com una interpretació actual de diferents principis, drets i deures, és possible inferir uns estàndards que podrien ser impulsats des d'esferes internacionals.

7. EN EL MARC EUROPEU, HI HA DIVERSES INSTITUCIONS QUE PODRIEN CONTRIBUIR A ELABORAR-LO I IMPULSAR-LO.

Amb criteris i àmbits d'actuació diferents, les diverses institucions europees podrien, d'acord amb les seves competències, principis i valors inspiradors, impulsar aquest marc comú d'estàndards per a la resolució de conflictes territorials de sobirania. Des del Parlament Europeu passant per la Comissió, el Consell d'Europa o l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE).

8. L'ELABORACIÓ I L'ÚS D'AQUESTS ESTÀNDARDS ENFORTEIX EL PROJECTE EUROPEU.

Tant des del punt de vista de reforçar els seus valors fundacionals, com des d'un punt de vista pragmàtic, disposar d'un codi de bones pràctiques o d'un altre tipus d'eines legals o d'impuls polític en aquesta direcció, contribueixen a l'estabilitat, perquè incideixen, amb antelació o sense lectures *ad hoc*, sobre tensions que poden afectar, indirectament, tot l'espai europeu. Així mateix, contribueixen a un sistema de governança que reforça els vincles de la ciutadania i els territoris europeus, reforçant el rol d'àrbitre o, fins i tot de promotora de valors i principis, de la Unió Europea i de la resta d'institucions europees.

3. El document: *Bases per a l'elaboració d'un codi de bones pràctiques per a la resolució de conflictes de sobirania*

El document que es presentarà a Bilbao pretén presentar unes bases o text inicial (*report*) per a elaborar un codi de bones pràctiques, que s'inspiren en documents similars com el Codi de bones pràctiques sobre referèndums elaborat per la Comissió Europea per a la Democràcia a través del Dret (Comissió de Venècia). No és, per tant, un codi en si mateix, sinó que busca fonamentar-lo i orientar-ne la redacció, al mateix temps que interpel·la, subratllant-ne les competències i bases

de legitimitat, a les diferents institucions europees. De tal manera que pot ser usat en iniciatives diverses, de format i abast divers, que tinguin la mateixa orientació.

Les Bases s'estructuren en tres parts, que es corresponen, *grosso modo*, amb la resposta a tres preguntes diferents: què, per què i per a què, i com.

I. SOBRE ELS CONFLICTES TERRITORIALS DE SOBIRANIA

1. INTRODUCCIÓ

2. CARACTERITZACIÓ DELS CONFLICTES TERRITORIALS DE SOBIRANIA

3. CASOS. EXEMPLES EUROPEUS I EXTRAEUROPEUS

4. BASES, PRINCIPIS I BONES PRÀCTIQUES PER A LA GESTIÓ DEMOCRÀTICA DEL CONFLICTE DE SOBERANIA

a) Bases conceptuals: territorialitat i nous conceptes de sobirania

b) Principis i valors

II. LA INTERVENCIÓ DE LES INSTITUCIONS EUROPEES (IIEE)

1. LA DIMENSIÓ JURIDICOPOLÍTICA D'UNA INTERVENCIÓ EUROPEA EN ELS CONFLICTES TERRITORIALS DE SOBIRANIA

a) Introducció

b) Dret d'autodeterminació i principi d'integritat territorial en el dret internacional

c) Base jurídica per a la intervenció de les organitzacions europees

2. LA DIMENSIÓ PRAGMÀTICA D'UNA INTERVENCIÓ EUROPEA EN ELS CONFLICTES TERRITORIALS DE SOBIRANIA: MOTIUS PER A LA INTERVENCIÓ I FINESTRES D'OPORTUNITAT

III. COM INTERVENIR? CONDICIONS PER A LA GESTIÓ DEMOCRÀTICA DELS CONFLICTES TERRITORIALS DE SOBIRANIA

1. CONDICIONS GENERALS

2. CONDICIONS DE LEGITIMITAT DE LA DEMANDA DE SOBIRANIA

3. CONDICIONS DE LEGITIMITAT DE LA DECISIÓ

4. CONDICIONS DE LEGITIMITAT I GARANTIES EN LA IMPLEMENTACIÓ DEL NOU ESTATUS

5. PRECEDENTS DE BONES PRÀCTIQUES

La versió presentada es pot considerar predefinitiva, ja que està previst que es tanqui a finals d'any amb totes les incorporacions (de naturalesa necessàriament puntual, perquè les versions prèvies del document ja han estat discutides) fruit dels debats de les jornades i la retroacció electrònica que encara continua oberta entre tots els integrants del projecte.

4. Els futurs passos

Es planteja que el 2021 tingui lloc una segona part del projecte, ja que les jornades es poden considerar l'equador del projecte. Durant el 2021 es pretén dissenyar i implementar estratègies per a difondre el document i les seves possibles concrecions, per la qual cosa es buscarà la col·laboració de tot el partenariat i de noves incorporacions, així com de les institucions acadèmiques.

D'una banda, per a aprofundir en els debats de fons que suscita aquest document i que no poden abordar-se en ell mateix i, de l'altra, per a difondre'l i aconseguir, eventualment, que sigui acceptat com a document de treball per diferents institucions europees.

Programa i participants

<http://www.eusko-ikaskuntza.eus/es/agenda/conflictos-de-soberania-en-europa-bases-para-una-solucion/qd-431/>